

เพลงตระในพิธีกรรมไหว้ครู

PLENG TRA IN THE RITUAL TEACHER'S PAYING HOMAGE CEREMONY

โกเมศ จงเจริญ^{1*} และ สาวิตรี แจ่มใจ²

Komet Chongcharoen^{1*} and Sawitre Jamjai²

ศิลปบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*,2}

Bachelor of Arts Program Phranakhon Rajabhat University Bangkok, Thailand^{1*,2}

Email: bk_gong@hotmail.com

Received: 2019-03-26

Revised: 2019-11-01

Accepted: 2019-11-06

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเพลงตระ ในด้านความเป็นมา ความหมาย ลักษณะ ประเภท และบทบาทของเพลงตระที่มีต่อพิธีไหว้ครูดนตรีไทย โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเพลงไทย และเผยแพร่องค์ความรู้ของเพลงไทย

จากการศึกษาพบว่า เพลงตระเป็นกลุ่มเพลงประเภทหนึ่งที่ปรากฏมีการใช้บรรเลงตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน และบรรเลงในหลายท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของสำเนียงภาษาพูดที่ใช้เรียกชื่อเพลง แต่เจตนาของการบรรเลงเหมือนกันคือใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังใหญ่ การแสดงโขน และประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีไหว้ครู เพลงตระมีความหมายที่สามารถสื่อให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น เพลงตระที่แสดงถึงการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพลงตระที่ใช้ประกอบตัวละครสมมติ และเพลงตระที่ใช้ในการประทานพร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ เพลงตระนอกพิธีไหว้ครูและเพลงตระในพิธีไหว้ครู นอกจากนี้ยังจำแนกประเภทของเพลงตระได้อีก 2 ประเภทคือ เพลงตระที่มีวิธีการตีตะโพน-กลองทัดในอัตราสามชั้น และอัตราสองชั้น ซึ่งเพลงตระที่ใช้ในพิธีไหว้ครูนั้นคือกลุ่มเพลงตระที่มีวิธีการตีตะโพน-กลองทัดในแบบอัตราสองชั้นเท่านั้น โดยบทบาทของเพลงตระจะบรรเลงเมื่อพิธีกรผู้ประกอบพิธีไหว้ครูได้กล่าววทบทบูชาครูหรือบทอัญเชิญครูจบลง จึงบอกกล่าวให้นักดนตรีบรรเลงเพลงตระตามบทที่กล่าวจบลงไปแล้วตามลักษณะกิริยาขณะนั้น และดำเนินไปกระทั่งจบพิธี

คำสำคัญ : เพลงตระ ดนตรีในพิธีไหว้ครู โน้ตเพลงไทย

ABSTRACT

This research has a purpose in presenting the study results related to “Tra song” in several aspects, including origin, meaning, characteristics, types, and its roles in Wai Khru Ceremony (Saluting Teachers Ceremony) for Thai traditional music. The data was collected from documents, textbooks, research papers, and interview. For collects data about the major melodies of Thai traditional music, and spreads the bodies of knowledge about Thai music.

According to this research, Tra song is a type of Thai music that has been performed for a long time. There is no clear evidence about its exact origin but this type of music has been mentioned and performed in many local areas. The songs differ slightly in terms of accents, but they have the same purpose, to be performed during Nang Yai (Thai Shadow Play), Khon, and ceremonies, especially Wai Khru Ceremony. The meaning of Tra songs are about the situation that occurred in that particular scene of performance. For example, there is a Tra song about inviting holy beings, a Tra song that is played along an imaginary character, and a Tra song that is used in blessing. Tra songs can be divided in 2 groups: those that are used specifically in Wai Khru Ceremony and those that are used in other occasions. There is also another way to categorize Tra songs into 2 types: Tra songs in which the two-faced drum is played at 3-chan tempo and Tra songs in which the two-faced drum is played at 2-chan tempo. It was found that only 2-chan tempo Tra songs are used in Wai Khru Ceremony.

Keywords: Tra songs music in Wai Khru Ceremony Thai musical notes

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติ มีบทบาทต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนในสังคม เป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการที่มีผลในด้านความรู้สึกและจิตวิญญาณ ได้รับการพัฒนา ปรับปรุง และ

เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับช่วงเวลาของสังคมทั้งในด้านเครื่องดนตรีที่ปรากฏว่ามีหลักฐานในการประดิษฐ์ขึ้นใหม่จึงทำให้รูปแบบในการประสมวงดนตรีเพื่อใช้กับกิจกรรมต่าง ๆ มีมากขึ้น มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนในการนำไปใช้

ทั้งการประกอบพิธีกรรมความเชื่อ ประกอบการแสดง และบรรเลงขับกล่อมเพื่อความบันเทิง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสร้างสรรค์เพลงไทยขึ้นใหม่อีกหลายประเภท เพื่อบรรเลงในโอกาสต่าง ๆ พร้อมทั้งกำหนดบทบาทในการนำเพลงไปบรรเลงให้เหมาะสมกับกิจกรรมให้ผู้ฟังเกิดสุนทรียะในการฟังอย่างถ่องแท้

เพลงไทยนั้นล้วนมีทำนองที่แตกต่างกัน แบ่งออกได้เป็นสองทางคือเพลงทางร้องกับเพลงทางบรรเลง (Thamviarn,2002) ประเภทเพลงบรรเลงล้วน ได้แก่ เพลงโหมโรง เพลงหน้าพาทย์ เพลงเดี่ยว เพลงเรื่อง เพลงหางเครื่อง และเพลงภาษา และประเภทเพลงที่มีการขับร้องประกอบ ได้แก่ เพลงเถา เพลงตับ เพลงใหญ่ เพลงเกร็ด และเพลงลา (Inthanin,1993) อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นเพลงประเภทใดเมื่อนำไปใช้ในงานก็มีได้เจาะจงว่างานนั้นต้องบรรเลงเพลงประเภทเดียว เนื่องจากมีการบรรเลงร่วมกันในหลาย ๆ ประเภทเพลงในงานนั้น ๆ เช่นในการบรรเลงเพื่อการขับกล่อมจะมีเพลงประเภทโหมโรง เพลงตับ เพลงเถา เพลงสามชั้น เพลงสองชั้น เพลงลา หากเป็นการบรรเลงประกอบการแสดง พบว่ามีการบรรเลงเพลงประเภทโหมโรง เพลงตับ เพลงหน้าพาทย์ เพลงสองชั้น และหากเป็นการบรรเลงประกอบพิธีกรรมจะบรรเลงเพลงประเภทโหมโรง เพลงสองชั้น และเพลงหน้าพาทย์ เป็นต้น สำหรับเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมนั้นถือว่าเป็นเพลงที่มีความสำคัญมากเพราะนักดนตรีจะใช้บรรเลงในพิธีอันศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่ในอดีตและสืบทอดต่อกันมาจนปัจจุบัน บางเพลงก็ไม่ปรากฏว่าบุคคลใดเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น ซึ่งเพลง

ที่ใช้บรรเลงในการประกอบพิธีกรรมนั้นเรียกว่า “เพลงหน้าพาทย์”

การเรียกเพลงประเภทนี้ว่า “หน้าพาทย์” น่าจะมาจากฝ่ายโขนละครเป็นผู้เรียกก่อน เพราะในการร่ายรำเข้ากับเพลงหน้าพาทย์นี้ผู้รำจะต้องยึดถือทำนองเพลง จังหวะหน้าทับและไม้กลองเป็นสำคัญถือว่าเพลงเป็นหลักและจะต้องรำตาม จึงเรียกเพลงประเภทนี้ว่า “เพลงหน้าพาทย์” และเรียกขานกันว่า “รำหน้าพาทย์” (Tramote,1981)

ชนบประเพณีการศึกษาเพลงไทยประเภทหน้าพาทย์นั้น เพลงตระกูลใดว่าเป็นการเรียนในชั้นสูงผู้ที่เรียนต้องมีคุณลักษณะที่ครบถ้วนทั้งด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ ต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีความตั้งใจที่จะศึกษาอย่างแท้จริง จะต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและแม่นยำ ในทำนองเพลง เพลงตระกูลนั้นมีลักษณะท่วงทำนองที่มีความแตกต่างจากเพลงอื่น ๆ อารมณ์ของเพลง บ่งบอกถึงความ เข้มขลัง โดยลักษณะสำนวนของเพลงตระกูลนั้นมีการดำเนินทำนองห่าง ๆ มีการเปลี่ยนบันไดเสียงที่แยบยลซ่อนความงามทางสุนทรียศาสตร์อย่างน่าทึ่ง เพลงตระกูล จำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ เพลงตระกูลที่ใช้ในการอัญเชิญ เช่น ตระนิมิต ตระเชิญ ตระสันนิบาต เป็นต้น เพลงตระกูลประจำองค์เทพเจ้า เช่น ตระพระปรคณธรรพ ตระพระพิฆเนศ ตระพระปัญจสิงขร ตระพระพรหม ตระพระวิษณุกรรม เป็นต้น และเพลงตระกูลที่ใช้เพื่อแสดงการอวยชัยให้พร เช่น ตระประสิทธิ ตระพระพิราพประทานพร เพลงตระกูลพาประสิทธิ์ เป็นต้น ในด้านบทบาทของเพลงตระกูลนั้นจะพบในการบรรเลงประกอบการแสดงและประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีไหว้ครูในศิลปะแขนงต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยมีความ

สนใจที่จะรวบรวมและศึกษาข้อมูลของเพลงตระเพื่อแสดงให้เห็นเรื่องราวทางวัฒนธรรมดนตรีไทยที่ยังดำรงอยู่และเป็นการสร้างสื่อการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ให้กับผู้ที่สนใจในการศึกษาด้านดนตรีไทย ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเพลงตระ ในประเด็นเรื่องความเป็นมา ความหมาย ลักษณะ และประเภทของเพลงตระในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ข้อมูลเพลงตระที่ปรากฏใช้ในพิธีกรรมไหว้ครูในบริบทต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบการบันทึกโน้ตทำนองหลักเพลงตระ และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในเชิงวิชาการ อีกทั้งยังใช้เป็น

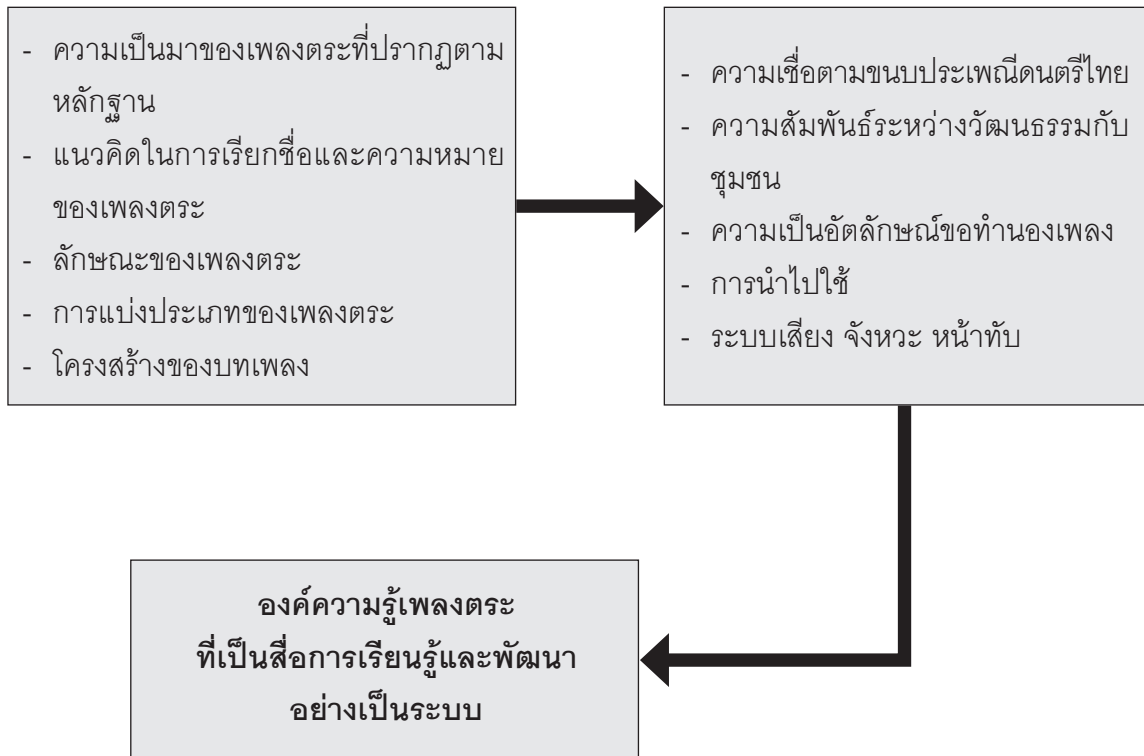
ข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเชิงลึกในเนื้อหาที่ใกล้เคียง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเพลงตระที่ใช้หน้าทับอัตราแบบสองชั้น (หน้าทับตระ) ที่ปรากฏมีการใช้บรรเลงประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ใช้วิธีการบันทึกโน้ตโดยอักษรไทยเท่านั้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเพลงตระ โดยรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากตำรางานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางดนตรีไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกในบริบทต่างๆ ซึ่งสามารถเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย การสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลของเพลงตระ โดยแบ่งหัวข้อในการศึกษาเป็นขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเพลงตระ ดังนี้

1.1 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ จากเอกสารงานวิจัยและตำราที่มีความเชื่อมโยงกับเพลงตระในพิธีไหว้ครู

1.2 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เรื่องเพลงตระ

2. ขึ้นศึกษาข้อมูล

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารงานวิจัยและจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่แยกประเภทตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

2.1.1 ความเป็นมา ความหมายของเพลงตระ

2.1.2 ลักษณะ และประเภท
ของเพลงตระ

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์
ความเป็นมา ความหมาย และบทบาทหน้าที่
ของเพลงตระที่ใช้ในพิธีไหว้ครู

3.2 วิเคราะห์ลักษณะเด่นของเพลง
ตระและจำแนกประเภทของเพลงตระให้ชัดเจน

4. ชั้นสรุปข้อมูล

4.1 เรียบเรียงเนื้อหาและข้อสรุป
จากการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำรูปเล่มรายงาน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ความเป็นมาของเพลงตระ

คำว่า “ตระ” เป็นชื่อเรียกเพลงไทย
กลุ่มหนึ่งในประเภทเพลงหน้าพาทย์ยังไม่ปรากฏ
หลักฐานในด้านความเป็นมาที่ชัดเจน โดยที่
พบนั้นมักใช้เรียกนำหน้าคำอื่น ๆ เสมอ เช่น
ตระเชิญ ตระสันนิบาต ตระกริ่ง ตระพระพรหม
ตระพระวิษณุกรรม ตระพระพิฆเนศ ตระ
พระปรคณธรรพ ตระประสิทธิ ตระพระพิราพ

ประทานพร เป็นต้น เพลงตระพบมีการใช้บรรเลง
ในการประกอบการแสดงในหลายภูมิภาค เช่น
ปรากฏพบเอกสารคัดลอกเป็นหลักฐานการแสดง
แบบหนึ่งของประเทศกัมพูชาที่เรียกว่า “ละครโขน”
ซึ่งเป็นละครสวมหน้ากาก มีแต่ผู้ชายล้วนเป็นผู้รำ
แสดงเรื่องราวเกียรติเรื่องเดียวกันนั้น คล้ายคลึง
กับละครเงา (หนังใหญ่) เป็นเอกสารคัดลอก
ของพระคุณเจ้าวัณณฉายาวงศ์ พบว่าการแสดง
เรื่องราวเกียรติของเขมรมีจำนวน 80 ผูก แต่ที่
ได้ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่แล้วมีจำนวน 16 ผูก
และในจำนวนนี้ก็พบมีการเรียกบทการแสดงต่าง ๆ
โดยเฉพาะ “บ๊อดจระ” หรือบทตระ พบมีการใช้
ในผูกที่ 1 จนถึงผูกที่ 10 แต่ในผูกที่ 75 จนถึง
ผูกที่ 80 จะเปลี่ยนเป็นเรียกว่า “บ๊อดตระ” หรือ
บทตระ และใช้มาจนกระทั่งปัจจุบัน (Reungdej,
2005) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการแสดงโขน
ของประเทศไทย ที่บทการแสดงโขนในตอนต่าง ๆ
จะปรากฏชื่อบทเพลงสอดแทรกไปตลอด
และเพลงตระก็ปรากฏอยู่ด้วยเช่นกัน โดยมีการ
รวบรวมบทพากย์ไว้ในหนังสือ “ประชุม
คำพากย์รามเกียรติ์” และปรากฏเพลงตระ
ในหลายตอน เช่น

พานรสลัดบัคใจ ขี้ไคร้ไชย

ก็แหวกดังจุนจูสี ฯ

ฯ ตระ ฯ

ขึ้นสู่แท่นรัตนบัลลังก์ อ่านเวทชุบมนตร์
พรหมเมศ์ถ้วนถึงพัน ฯ

ครั้นครบพันคาบธรรมิไหวหวันโกตี
สนั่นบันภาคือพัง ฯ

ครบพันคาบตามตำรา ไปดลมหา
ก้นทะก็เป่าลงพลัน ฯ

สะกดท้ายแสนยามาร เข้าไปดลสถาน
นเรศอันนิทรา ฯ

(Fine arts department, 2003)

กับวิจิตรไพรีบรรลัทยาญ ตัวท่านทั้งสองจงกลับ
ไปที่ประชุมโยธา ต่อรุ่งพระสุริยาเวลาบ่ายตัวเรา
จึงจะออกการพิธีได้ สั้่งเท่านั้นแล้วพลางทาง
เสด็จเข้าไปในโพรงไม้ไผ่คันศี่ถือเอกราหิหลัก
พระเนตรสำรวจมจิต ยกศรประนมขึ้นเหนือเศศ
อ่านพระเวทย์พรหมประสิทธิ สม่ดั่งพระทัยคิด
บัดนี้ **ตระวั**”

ชุดพรหมาสตร์

“อินทวิชิตสุริยวงศ์พงศ์พรหมเมศ ได้แจ้งเหตุเสนาทูลว่า โรงราชพิธีนั้นพร้อมมูลแล้วเสร็จแล้วเสด็จเปลี่ยนเครื่องประดับจากกายา ลงจากพิชัยธาลงทรงคองคาในสาคร เสร็จแล้วก็ทรงเครื่องอลงกรณ์เขียวขจี รัศมีโกปินำมุ่นโมลีเหมือนลีลิตา ทรงสายธูรารจนาอันบวร พระกรขวานั้นจับศรพรหมาสตร์ฤทธิไกร แล้วเสด็จ ครรไลจรลีเข้าไปในโรงราชพิธี ขึ้นบนแท่นแก้วมณีนอลงกรณ์ จดรูปเทียนแล้วยกกรเหนือเกศีไหว้องค์พระสุลี้เจ้าโลกา ศรพรหมาสตร์เรื่องฤทธาขึ้นพาดตัว แล้วอสุรยักษก็ร้ายเวทหลับพระเนตรทั้งซ้ายขวา ทรงประคำมณีนรจนาสำรวมจิตอยู่บนแท่นที่บัดนี้ กระ”

“หนูมานได้ฟังทวดแจ้งกิจจาให้ทราบเหตุ พานเรศก็สำแดงฤทธิศักดิ์ กายาเท่าบรพพรหมเมศ ด้วยศักดิ์ดาเดชขุนกระบี่ เข้าช้อนเอาคิริบัดนี้ กระ”

หนูมานอาสา

“หนูมานแสนสำราญเริงรีน เขยชมชื่นด้วยสุวรรณกันเยมมาในราตรี ทั้งสองศรีก็หลับไปในปราสาทสวรรค์ บัดนี้ กระ”

นอกจากนี้ยังปรากฏเพลงตระในตำราพิธีไหว้ครูในศาสตร์ต่าง ๆ เช่นพิธีไหว้ครูดนตรีไทย พิธีไหว้ครูนาฏศิลป์ไทย พิธีไหว้ครูช่าง เป็นต้น ซึ่งในการประกอบพิธีไหว้ครูทุกศาสตร์ จะมีครูผู้เป็นประธานในการอ่านโองการ โดยจะกล่าวอัญเชิญองค์เทพเทวดา จากนั้นจึงบอกกล่าวให้นักดนตรีบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ไปจนกระทั่งจบพิธี ซึ่งในกลุ่มเพลงหน้าพาทย์นั้นมีเพลงตระต่าง ๆ รวมอยู่ในตำราที่ได้รับการถ่ายทอดต่อ

กันมา อาทิ ลำดับการปฏิบัติในพิธีไหว้ครูจากบทความชิ้นสุดท้ายของคุณหญิงชั้น ศิลปบรรเลงจากหนังสือ “สาธุการ พิธีกรรมไหว้ครูดนตรีไทย” ได้กล่าวถึงบทเพลงตระในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยไว้บางส่วน คือ ในช่วงที่พิธีกรกล่าวนำบูชาอัญเชิญพระอิศวร พระนารายณ์ และเทวดาทั้งหลาย ดนตรีบรรเลงเพลง ตระสันนิบาต เมื่อพิธีกรกล่าวนำอัญเชิญพระปัญจสิงขร ดนตรีบรรเลงเพลงตระตระเชิญ ตระเทวดาประสิทธิ เมื่อพิธีกรกล่าวนำอัญเชิญพระวิษณุกรรม พระปัญจสิงขร และพระพรคณธรรพ พร้อมกันทั้ง 3 องค์ ดนตรีบรรเลงเพลงตระพระพรคณธรรพ เป็นต้น และจากเรื่องราวของตำราไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์ ฉบับครูบุญยัง เกตุคง ที่เขียนโดยอานันท์ นาคคง ที่กล่าวถึงเพลงตระในพิธีไหว้ครูของกรมศิลปากร หรือกลุ่มที่ได้รับการมอบสิทธิจากกรมดนตรี ตราโมท ไว้ว่า

บทบูชาพระภูมิเทวดาและบูรพคณาจารย์ทั้งหลาย ใช้เพลงตระสันนิบาต

บทบูชาพระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ และเทวดาต่าง ๆ ใช้เพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์

บทอัญเชิญพระปัญจสิงขร ใช้เพลงตระเชิญ (งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่วนกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ม.ป.ป: 23-48)

แม้ว่าเพลงตระจะยังหาข้อสรุปในด้านความเป็นมาที่ชัดเจนไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เพลงตระก็ยังได้รับการสืบทอดและใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขน ละคร และประกอบในพิธีไหว้ครูกันมาจนทุกวันนี้

ความหมายของเพลงตระ

เพลงตระเป็นกลุ่มเพลงที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ เข้มขลัง มักใช้เป็นเพลงที่บรรเลงประกอบการแสดงและประกอบในพิธีกรรม การไหว้ครู คำว่า “ตระ” ไม่พบหลักฐานที่แน่ชัดว่ามีความหมายว่าอย่างไร โดยนัฐพงศ์ โสวัตร ได้ให้ความหมายของเพลงตระไว้ว่า คำว่าตระมาจากคำกริยาในภาษาบาลีว่า “ตร” และในภาษาสันสกฤตว่า “ตฺร” อันหมายถึง การข้ามพ้น ขณะอุปสรรค เพลงตระจึงมีความหมายว่าทำนองเพลงที่มีลักษณะเฉพาะอันแสดงถึงการข้ามพ้นอุปสรรคและความยากลำบากในการเรียน การต่อเพลงระดับต่าง ๆ ซึ่งผู้บรรเลงจะต้องมีความวิริยะ อุตสาหะ มีสติปัญญาและความสามารถอย่างสูงที่จะต้องผ่านพ้นขั้นตอนการเรียน และอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตมามากพอสมควร (Sowat,1996)

แต่ยังมีความเห็นที่แตกต่างไปจากนี้ กล่าวคือ คำว่าตระนั้นเป็นคำโบราณมาจากทางตอนเหนือ โดยรูปศัพท์ดั้งเดิมเขียนว่า “ทรอ” อ่านว่า “ซอ” แปลว่าเพลง หรือขับ หรือร้อง ภายหลังรูปเขียนเหลือแต่เพียง “ทร” แต่ยังคงอ่านว่า “ซอ” เช่นเดิม และเมื่ออิทธิพลทางวัฒนธรรมถูกถ่ายโยงลงมาทางพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งคนพื้นถิ่นภาคกลางนั้นเข้าใจว่าคำเขียน “ทร” นั้น เสียง ท. คือเสียงเดียวกันกับเสียง ต. จึงอ่านว่า “ทะระ” บ้าง “ตะระ” บ้าง กระทั่งในที่สุดเหลือรูปเขียนเพียง “ตระ” และอ่านว่า “ตระ” ซึ่งยังคงมีความหมายเช่นเดิมคือ หมายถึงเพลงหรือการขับร้อง (สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกพลิชฐ์ พชรกุลสงศ์ 25 พฤษภาคม 2561) จากความเห็นดังกล่าวนี้

มีความสอดคล้องกับความเห็นของ สุจิตต์ วงษ์เทศ ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือศิลปวัฒนธรรม ร้องรำ ทำเพลง ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม ว่า “ทร” ตรงกับ “ซอ” ในกฎหมายเพียรบาลมีคำว่า “สี่ซอ” ซึ่งหมายถึงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี ในนिरาศหรินฤชัยเขียนว่า “ทร้อ” คือคำว่า “สะล้อ” ของภาคเหนือ แต่ข้อความที่ว่า “ปี่แคน ทรลอง” อาจมีความหมายตามภาษาล้านนาว่า การขับหรือการร้องเพลงก็ได้ เพราะในภาษาไทยใหญ่ มีคำว่า “ซอ” ที่แปลว่าการร้องเพลง (Wongtate,1999)

ลักษณะของเพลงตระ

เพลงตระคือกลุ่มเพลงจำพวกหนึ่งของเพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงบรรเลงที่ไม่มีการขับร้องใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม ซึ่งปรากฏมีการนำไปใช้ร่วมกับการขับร้องในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมของตัวละครในการแสดงโขนละคร เช่นเพลงตระนิมิต เป็นต้น มีความแตกต่างกันในเรื่องของทำนองเพลง ความสั้น-ยาวของเพลง รวมถึงการนำไปใช้ในกรณีต่าง ๆ เพลงตระมีลักษณะประการหนึ่งที่เหมือนกันคือการดำเนินเครื่องกำกับจังหวะหน้าทับ โดยแต่ละเพลงจะใช้วิธีการตีตะโพนและกลองทัดที่เหมือนกัน เรียกว่าหน้าทับเพลงตระที่มีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือส่วนที่เรียกว่า “ไม้เดิน” และส่วนที่เรียกว่า “ไม้ลา” (ไม้เดิน-ไม้ลา) เพลงตระนั้น ๆ จะมีความยาวของทำนองเพลงเท่าใดหรือมีจำนวน “ไม้เดิน” เท่าใดก็ตาม แต่ในช่วง 4 ประโยคสุดท้ายของทำนองเพลงนั้นจะดำเนินไม้กลองที่เรียกว่า “ไม้ลา” ทุกเพลง สำหรับพิธีไหว้ครูนั้นจะใช้เพลงตระที่มีอัตราจังหวะที่กำกับด้วยหน้าทับอัตรา 2 ชั้น ซึ่งไม้เดิน

ในอัตราจังหวะ 2 ชั้นหากเทียบกับทำนองเพลงแล้ว 1 ไม่เดินจะเท่ากับ 1 ประโยคเพลง (8 ห้องของการบันทึกโน้ต) การตีกลองทัดจะตีที่กลองทัดตัวเมียในจังหวะสุดท้ายของลูกตกท้ายประโยคทุก ๆ ประโยค ส่วนตะโพนจะมีลีลาหน้าทับที่แตกต่างกัน หากเป็นเพลง 4 ไม่เดินจึงเท่ากับว่าทำนองเพลงในช่วงนี้มี 4 ประโยค แล้วจึงต่อด้วย

ไม้ลา โดยไม้ลานั้นจะมีลีลาการตีกลองทัดที่แตกต่างไปจากไม่เดิน คือไม้ลานั้นจะตีกลองทัดสอดสลับทั้งกลองทัดตัวผู้ (เสียงต๋อม) และกลองทัดตัวเมีย (เสียงตูม) ซึ่งชุดการตีไม้ลาจะเท่ากับทำนองเพลงทั้งหมด 4 ประโยค ดังนั้นเพลงตระใดที่มีจำนวน 4 ไม่เดิน-ไม้ลา จึงเท่ากับว่าทำนองเพลงตระนั้น ๆ มี 8 ประโยค

หน้าทับเพลงตระ (ตะโพน)

----	--- ดิง	----	--- ละ	----	--- ตีบ	--- ดิง	--- ตีบ
----	--- ตีบ	-- ตีบดิง	-- ตีบเพลิง	-- ตีบดิง	-- ตีบเพลิง	--- ดิง	--- ตีบ
--- ตีบ	- เพลิง - เห่ง	--- ละ	-- ตีบดิง	--- เห่ง	-- ดิง ดิง	- ดิง - ตีบ	- เพลิง - เห่ง
----	--- ตีบ	-- ตีบดิง	-- ตีบเพลิง	-- ตีบดิง	-- ตีบเพลิง	--- ดิง	--- ตีบ
-- ตีบดิง	-- ตีบเพลิง	--- ละ	--- ตีบ	- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ
--- ดิง	- ละ - ตีบ	- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ
--- ดิง	- ละ - ตีบ	- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ	- ดิง - เห่ง	- ละ - ตีบ
- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ	-- ตีบเพลิง	- ดิง - ตีบ

ไม้กลองเพลงตระ (กลองทัด)

ไม่เดิน	----	----	----	----	----	----	----	--- ต๋อม
	----	----	----	----	----	----	----	--- ต๋อม
	----	----	----	----	----	----	----	--- ต๋อม
	----	----	----	----	----	----	----	--- ต๋อม
ไม้ลา	----	----	----	----	--- ตูม	----	----	--- ตูม
	----	----	--- ต๋อม	----	----	--- ต๋อม	----	--- ต๋อม
	----	----	--- ตูม	----	----	--- ตูม	----	----
	--- ต๋อม	----	----	--- ต๋อม	----	--- ต๋อม	----	--- ต๋อม

ภาพที่ 3 ตัวอย่างทำนองเพลงตระ

ชนบประเพณีการบรรเลงเพลงตระนั้น จะบรรเลงวนกลับ 2 รอบทุกเพลง ซึ่งทำนองหลักของเพลงตรามีทำนองที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง หรือซ้ำกันบ้างในบางวรรค โดยในหนึ่งรอบนั้นจะหมายถึงการตีกลองทัดที่จบลงด้วยไม้ลา กล่าวคือเมื่อเริ่มบรรเลงเพลงตระเครื่องดำเนินทำนองจะดำเนินไปควบคู่กับหน้าทับตะโพนและกลองทัด กระทั่งครบกระบวนของไม้เดิน จากนั้นทำนองจะดำเนินต่อเนื่องควบคู่ไปพร้อมกับหน้าทับตะโพนและกลองทัด ในส่วนของไม้ลา กระทั่งจบไม้ลาแล้วจึงบรรเลงกลับต้นในรอบที่ 2 ในการบรรเลงตามลักษณะที่กล่าวมานั้น จะเรียกเพลงตระนี้ว่าเพลงตระ 4 ไม้ลา ซึ่งหมายถึงกลองทัดตีไม้เดิน 4 ครั้ง แล้วจึงตีชุดไม้ลา แต่หากเพลงตรานั้นเป็นเพลงตระ 8 ไม้ลา จะหมายถึงการตีกลองทัดไม้เดิน 8 ครั้ง แล้วจึงตีชุดไม้ลา หรือ เพลงตรานั้นเป็นเพลงตระ 12 ไม้ลา จะหมายถึงการตีกลองทัดไม้เดิน 12 ครั้ง แล้วจึงตีชุดไม้ลา จากนั้นจึงบรรเลงวนกลับในรอบที่ 2 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าทำนองเพลงตรานั้นจะต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับหน้าทับตะโพนและการตีกลองทัดไปตลอดทั้งเพลง หากบรรเลงทำนองหลักผิดพลาดจะทำให้ทำนองหลักกับหน้าทับตะโพน-กลองทัดจบลงไม่พร้อมกัน หรือหากทำนองหลักบรรเลงถูกต้องแต่ตะโพนหรือกลองทัดผิดพลาดก็จะทำให้ทำนองหลักกับหน้าทับตะโพน-กลองทัดจบลงไม่พร้อมกันเช่นกัน

ประเภทของเพลงตระ

เพลงตระแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือเพลงตระที่มีอัตราจังหวะหน้าทับ 3 ชั้น

ปรากฏอยู่ในเพลงชุดใหม่โรงเรียน ได้แก่ เพลงตระหน้าปากคอก เพลงตระปลายพระลักษณ์ เพลงตระมารละม่อม เพลงตระจอมศรี เพลงตระเชิงกระแซง เพลงตระเสื่อขบ เป็นต้น เพลงตระประเภทนี้มีความยาวของทำนองเพลงเป็นสองเท่าของเพลงตระแบบอัตราจังหวะ 2 ชั้น เพลงตระประเภทนี้ไม่ปรากฏว่ามีการใช้ประกอบการแสดงโขน ละคร แต่ในพิธีไหว้ครูพบว่ามีการบรรเลงเพลงตระประเภทนี้ คือ โขนบทไหว้ครูบทหนึ่งเมื่อกล่าวจบแล้วพิธีกรจะบอกกล่าวให้นักดนตรีบรรเลงคือเพลงชุดใหม่โรง ซึ่งในเพลงชุดใหม่โรงก็มีเพลงตระในอัตราจังหวะ 3 ชั้นด้วย คือเพลงตระหน้าปากคอก แต่ในบางครั้งหากต้องจำกัดเวลาในการประกอบพิธีไหว้ครู ผู้อ่านโองการก็มักจะเรียกเพียงแต่ย่อ คือเพลงตระหน้าปากคอกเท่านั้น และเพลงตระที่มีอัตราจังหวะหน้าทับ 2 ชั้น เพลงตระประเภทนี้พบว่าใช้ประกอบกับการแสดงโขน ละคร โขนบทบาทที่มีการแสดงออกในกิริยาต่าง ๆ เช่น ตระนอน จะใช้กับตัวละครที่กำลังแสดงกิริยาการนอน ในขณะนั้น หรือเพลงตระนิมิต จะใช้สำหรับการแปลงกาย แสดงอิทธิฤทธิ์ของตัวละคร เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ในพิธีไหว้ครูอีกหลายบทเพลง ซึ่งเป็นการประกอบกิริยาสมมุติ เช่นตระเชิญ ใช้กับการอัญเชิญเทพยดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มาร่วมในพิธีมงคล เพลงตระเทวาประสิทธิ์ ใช้กับการอวยพรให้เทวดา ประสิทธิ์ประสาทพรมงคลให้ผู้ร่วมงาน หรือ เพลงตระพระพิฆเนศ ใช้กับการอัญเชิญองค์พระพิฆเนศให้มาร่วมในพิธีดังกล่าว

บทบาทหน้าที่ของเพลงตระในพิธีไหว้ครู

ในพิธีไหว้ครูนั้น “เพลงตระ” ถือได้ว่าเป็นเพลงที่มีความสำคัญมาก มีความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาว่าเป็นบทเพลงที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงที่ผู้เรียนต้องผ่านขั้นตอนการศึกษาตามขนบประเพณีที่บัญญัติไว้ เช่นต้องบวชพระมาก่อนแล้วจึงจะเรียนได้ ต้องมีคุณวุฒิและวัยวุฒิรวมถึงอุปนิสัยตามที่ครูผู้ถ่ายทอดจะเห็นสมควร เป็นต้น ซึ่งหากผู้ใดไม่กระทำตามดังนี้จะต้องพบเจอแต่สิ่งที่ไม่ดี จึงทำให้หลายคนไม่กล้าที่จะเรียนเพลงประเภทนี้จะเห็นได้ว่าโบราณจารย์ทางดนตรีไทยได้ให้ความสำคัญกับเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงไว้มาก โดยเฉพาะเพลง “ตระ” ในอดีตปรากฏเพลงตระมีการบรรเลงไม่มากนักเนื่องจากครูดนตรีไทยในสมัยก่อนมักจะหวงเพลงและไม่ถ่ายทอดให้กับผู้ใด หรือหากมีการถ่ายทอดก็เป็นจำนวนน้อยคงเป็นแต่ศิษย์ภายในสำนักตนเองเท่านั้น จึงทำให้เพลงตระเลือนหายไปจนกระทั่งเริ่มมีการรื้อฟื้นเพื่อการอนุรักษ์จึงเริ่มปรากฏเพลงตระหลายเพลงด้วยกัน อีกทั้งในปัจจุบันมีการประพันธ์เพลงตระขึ้นมาใหม่ด้วย เพลงตระนั้นมีบทบาทหน้าที่ใช้สื่อถึงอารมณ์และกิริยาในการดำเนินกิจกรรมการแสดงหรือพิธีกรรมต่าง ๆ หรืออาจจำแนกบทบาทออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. เพลงตระนอกพิธีไหว้ครู เพลงตระกลุ่มนี้คือเพลงตระที่ปรากฏพบว่ามีการใช้บรรเลงประกอบการแสดงหรือประกอบในพิธีต่าง ๆ ที่ไม่ใช่พิธีไหว้ครู อาจมีการใช้ที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะต้องมีผู้ใด

เป็นผู้เรียกเพลง เพราะเพลงกลุ่มนี้จะมีการบรรจเพลงไว้ในบทละครในเรื่องและตอนต่าง ๆ เช่น เพลงตระนอน มีการใช้ในการแสดงโขนในช่วงที่ตัวละครกำลังแสดงกิริยาการนอนหรือกำลังจะนอน เช่นเดียวกับการบรรเลงเพลงตระนอนในพิธีเทศน์มหาชาติซึ่งก็จะใช้เพลงนี้เป็นเพลงประกอบกัณฑ์เทศน์ที่ตัวละครกำลังแสดงกิริยาการนอนเช่นกัน และไม่พบว่ามีการใช้เพลงตระนอนในพิธีไหว้ครู นอกจากนี้ยังมีเพลงตระที่ปรากฏอยู่ในเพลงชุดโหมโรง หรือเรียกว่า เพลงตระในรูปแบบอัตราหน้าทับ 3 ชั้น ก็เป็นกลุ่มเพลงตระที่อยู่นอกพิธีไหว้ครู เว้นแต่ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูนั้นจะเรียกเพลงชุดโหมโรง ซึ่งมีเพลงตระหน้าปากคอกที่จัดเป็นเพลงตระแบบ 3 ชั้น หรืออาจมีการเรียกเพลงที่ทดแทนกันเนื่องจากเหตุผลด้านเวลา ก็อาจเรียกเพลงตระหน้าปากคอกแทนเพลงชุดโหมโรง หรือเพลงอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2. เพลงตระในพิธีไหว้ครู เพลงตระกลุ่มนี้คือเพลงตระที่มีอัตราจังหวะหน้าทับ 2 ชั้น ที่ปรากฏพบว่ามีการใช้บรรเลงในพิธีกรรมไหว้ครูในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ไหว้ครูดนตรีไทย ไหว้ครูนาฏศิลป์ไทย ไหว้ครูช่าง เป็นต้น โดยการบรรเลงเพลงตระกลุ่มนี้จะต้องมีผู้ประกอบพิธีหรือผู้อ่านโองการไหว้ครูเป็นผู้เรียกเพลงและให้นักดนตรีบรรเลงเพลงนั้น ๆ ซึ่งจากตำราไหว้ครูอาจมีรายชื่อเพลงที่ถูกบรรจุไว้บ้างหรือครูผู้อ่านโองการอาจเรียกเพลงเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากตำรา แต่จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับบทกล่าวคำไหว้ครูด้วย เพลงตระกลุ่มนี้สามารถแบ่งลักษณะของการใช้ได้ดังนี้

2.1 เพลงตระที่ใช้ในการอัญเชิญ เพลงตระในกลุ่มนี้เป็นเพลงที่มักใช้ในพิธีไหว้ครู โดยมีจุดมุ่งหมายในการอัญเชิญครู อาจารย์ เทพยดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประชุมพร้อมเพรียงกันในสถานที่ประกอบพิธีนั้น ซึ่งการใช้เพลงใดนั้นก็สุดแล้วแต่ผู้ประกอบพิธีจะเรียกเพลงและให้นักดนตรีบรรเลง เช่น เพลงตระเชิญ เพลงตระเชิญเหนือเชิญใต้ เพลงตระพระเจ้าเปิดโลก เพลงตระสันนิบาต เพลงตระกริ่ง เพลงตระตรัยตรึงส์ เพลงตระนาฏราช เพลงตระนิมิต เพลงตระบรรทมไพโร เพลงตระมฆวาน เพลงตระนาง เป็นต้น

2.2 เพลงตระที่ใช้เป็นเพลงประจำองค์เทพยดา เพลงตระกลุ่มนี้ปรากฏมีการใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดง และประกอบในพิธีไหว้ครู เป็นเพลงที่ใช้เชิญองค์เทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีความยาวของทำนองเพลงที่เท่ากันบ้างและไม่เท่ากันบ้าง ในพิธีไหว้ครูทางนาฏศิลป์อาจมีการร่ายรำประกอบเพลงตระกลุ่มนี้ด้วย ได้แก่ เพลงตระนารายณ์เต็มองค์ เพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ เพลงตระพระปรคณธรรพ เพลงตระพระพรหม เพลงตระพระปัญจสิงขร เพลงตระพระพิฆเนศ เพลงตระพระวิษณุกรรม เพลงตระพระอิศวร เพลงตระพระแม่อุมา เพลงตระพระขันธกุมาร เพลงตระพระสุรัสวดี เพลงตระพระลักษมี เพลงตระฤาษีกลียโกฏ เป็นต้น

2.3 เพลงตระที่ใช้สำหรับการอวยพร เพลงตระกลุ่มนี้ให้ความหมายไปในทางการอวยชัยและประสิทธิ์ประสาทพรอันเป็นมงคลแก่ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีไหว้ครู ได้แก่ เพลงตระเทวาประสิทธิ์ เพลงตระประสิทธิ เพลงตระพระพิฆเนศ

ประทานพร เพลงตระพระพิราพประทานพร เพลงตระพระศิวะประทานพร เพลงตระมงคลจักรวาล เป็นต้น

เพลงตระคือกลุ่มเพลงที่ใช้แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ โดยปรากฏพบว่ามีการใช้ทั้งประกอบการแสดงและประกอบพิธีกรรม ซึ่งในการประกอบการแสดงนั้นมีเฉพาะบางเพลงที่นำไปใช้ มักเรียกว่าเพลงตระนอกพิธีไหว้ครู แต่ส่วนที่พบมากคือใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมไหว้ครู จึงเรียกว่าเพลงตระในพิธีไหว้ครู

การศึกษาเพลงตระนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพลงตระ ในประเด็นเรื่องความเป็นมา ความหมาย ลักษณะ ประเภท และบทบาทของเพลงตระในพิธีกรรมการไหว้ครูดนตรีไทย พบว่าเพลงตระมีที่มาที่ไม่ชัดเจน โดยมีหลักฐานการใช้สำหรับประกอบการแสดงพบในบทบาทแสดงหนังใหญ่และการแสดงโขนในบางตอน และที่กล่าวถึงเพลงตระที่ใช้ในการประกอบในพิธีไหว้ครู โดยมีครูผู้เป็นประธานในการอ่านโองการจะกล่าวอัญเชิญองค์เทพเทวดาจากนั้นจึงบอกกล่าวให้นักดนตรีบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ไปจนกระทั่งจบพิธี ซึ่งในกลุ่มเพลงหน้าพาทย์นั้นมีเพลงตระต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย เพลงตระนั้นยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีความหมายอย่างไรจากข้อมูลที่พบนั้นมีความน่าเชื่อถือได้ว่า เพลงตระนั้นหมายถึง “เพลง” ซึ่งมีที่มาจากภาษาล้านนาคำว่า “ทรอ” หรือ “ทร” อ่านว่า “ซอ” ซึ่งมีความหมายว่าเพลง แต่ภาษานี้ต่อมามีรูปเขียนว่า “ตร” เสียงที่อ่านออกมามีเป็น “ตระ” และคงเหลือเพียง “ตระ” ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างของเพลงที่เหมือนกันคือการตีตะโพนและกลองทัด ที่ศัพท์ทางดนตรีเรียกว่าไม้กลอง

เพลงตรະมีลักษณะไม่กลองที่เป็นรูปแบบไม้เดิน ไม้ลา ทุกเพลง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือเพลงตรະที่มีอัตราจังหวะหน้าทับ 3 ชั้น ปรากฏ อยู่ในเพลงชุดโหมโรงเย็น ในส่วนเพลงตรະที่มี อัตราจังหวะหน้าทับ 2 ชั้น ใช้ประกอบกับการ แสดงหนังใหญ่ และโขน นอกจากนี้ยังพบว่า มีการใช้ในพิธีไหว้ครูอีกหลายบทเพลง ซึ่งเป็นการประกอบพิธีกรรมโดยบทบาทของเพลงตรະ ที่ใช้ในพิธีกรรมการไหว้ครูนั้นพบว่ามีการใช้ สำหรับการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยทั่วไป ได้แก่ ตระเชิญ ตระเชิญเหนือเชิญได้ ตระสันนิบาต ตระพระเจ้าเปิดโลก ตระมงคลจักรวาล ตระกริ่ง ตระมัทธวาน ตระตรัยตริงส์ ตระนาฏราช ใช้สำหรับเป็นเพลงประจำองค์สำหรับอัญเชิญ เทพดาชั้นสูง ได้แก่ ตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ ตระพระปรคณธรรพ ตระพระพิฆเนศ ตระ ฤาษีกลไยโกฐ ตระพระวิษณุกรรม ตระ พระปัญจสิงขร ตระพระพรหม ตระพระอิศวร และ ที่ใช้สำหรับการอวยชัยให้พร ได้แก่ ตระประสิทธิ ตระเทวาประสิทธิ์ตระพระศิวะประทานพร และ ตระพระพิราพประทานพร

อภิปรายผล

จากการศึกษาเพลงตรະในพิธีกรรม ไหว้ครู แสดงให้เห็นถึงความสำคัญทั้งในด้าน ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา รวมถึงการศึกษา ด้านดนตรี พบว่าเพลงตรະมีการใช้ใน 2 ประเด็น หลักคือใช้ประกอบการแสดงและการใช้ใน กิจกรรมพิธีไหว้ครู ดังที่ ประดิษฐ์ อินทนิล ได้กล่าวไว้ว่า ใช้บรรเลงประกอบพิธีของ ตัวละครผู้สูงศักดิ์หรือเทพเจ้าต่างๆ โดยมาก ใช้กับการแสดงโขน ละคร และใช้ในพิธีไหว้ครู ครอบครูดนตรีและนาฏศิลป์ (Inthanin, 1993)

ซึ่งสอดคล้องกับอุทิศ นาคสวัสดิ์ ที่ได้ให้ความเห็น ว่า คือเพลงที่ปรากฏใช้บรรเลงประกอบอาภักดิ์พิธี ของโขน ละคร หรือใช้สำหรับอัญเชิญพระเป็นเจ้า ฤาษี เทวดา และครูอาจารย์ทั้งหลายให้มาร่วม สโมสรสันนิบาตในพิธีไหว้ครูและพิธีมงคลต่าง ๆ โดยที่มา และความหมายของเพลงตรະนั้นยังคง เป็นแต่เพียงข้อสันนิษฐานที่ไม่สามารถสรุปได้ อย่างชัดเจน มีเพียงหลักฐานการนำไปใช้ใน กิจกรรมต่าง ๆ โดยลักษณะสำคัญของเพลงตรະ คือการใช้เครื่องกำกับจังหวะหน้าทับที่เหมือนกัน ทุกเพลง ได้แก่ ไม้เดิน - ไม้ลา แตกต่างกันเพียง ความยาวของทำนองเพลงที่ทำให้การดำเนิน ไม้เดินของกลองทัดมีจำนวนที่เหมือนกันบ้าง และแตกต่างกันบ้าง ดังที่เดช คงอิม ได้กล่าว ไว้ว่า เพลงตรະที่ใช้ในพิธีไหว้ครูหรือประกอบ ทำรำส่วนใหญ่จะเป็นเพลงตรະที่ใช้หน้าทับ เดียวกันกับเพลงตรະนิมิต โดยมีอัตราจังหวะ หน้าทับเท่ากับหน้าทับปรบไก่ 2 ชั้นเรียกว่า 1 หน้าทับหรือ 1 ไม้กลอง จะเรียกโดยทั่วไปว่า หน้าทับตระ 2 ชั้น ซึ่งจะมีที่ไม้กลองก็ขึ้นอยู่กับ ความยาวของทำนองเพลงตรະนั้น (Khonglim, 2002) จากผลวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าบทบาทและ หน้าที่ของเพลงตรະจากอดีตถึงปัจจุบันยังคง มีการบรรเลงในกิจกรรมที่เหมือนกัน และการ บรรเลงทำนองเพลงร่วมกับหน้าทับและไม้กลอง ที่ยังคงรักษาระเบียบแบบแผนในการบรรเลงไว้ ดังเดิม แต่มีสิ่งทีปรับปรุงหรือพัฒนาขึ้นคือ เกิดความแพร่หลายในการบรรเลง โดยการฟื้นฟู นำเพลงตรະของเก่ามาบรรเลง รวมถึงการประพันธ์ เพลงตรະขึ้นใหม่ ทำให้เพลงตรະมีจำนวนการ นำมาบรรเลงมากขึ้นเพื่อตอบสนองกิจกรรมให้มีความสมบูรณ์และเป็นแบบแผนที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเพลงตระในกิจกรรม พิธีไหว้ครู ทำให้พบข้อมูลที่มีความเหมือนและความต่างจากหลายแหล่งข้อมูลที่สามารถสรุปความได้ว่าเพลงตระปรากฏมีการใช้บรรเลงในหลายพื้นที่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีความหมายที่สื่อไปในทางความเชื่อทางศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และความเชื่อเหล่านั้นได้ถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการตามชนบประเพณี โดยมีลักษณะ ประเภท และบทบาทในการใช้ตามวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค

และจากลักษณะการเรียนการสอนดนตรีไทยดั้งเดิมนั้นใช้ระบบการสอนลักษณะท่องจำจึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนในบริบทต่าง ๆ ของเพลงตระได้ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานหนึ่งที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาเบื้องต้นของเพลงตระในประเด็นต่าง ๆ เช่น แนวคิดในการประพันธ์เพลงตระเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรม การจัดการเรียนเพลงตระที่มีรูปแบบชัดเจน หรือศึกษาเพลงตระนอกพิธีไหว้ครูในอัตราหน้าทับ 3 ชั้น ต่อไป

REFERENCES

- Fine arts department (2003). **Kham Phak Ramayana meeting, Volume 2**. Bangkok: Edison Press Products Company Limited. (in Thai)
- Inthanin, P. (1993). **Thai music and dance**. Bangkok: Suviriyasan Ratchaburi Province. Thai identity broadcasting program on television and radio The Prime Minister. (in Thai)
- Inthawong, P.(2001). **Thai music clinic and introduce Thai musical instruments**. Bangkok: Love and Lippress Company Limited. (in Thai)
- Kijkhun , C. (2000). **Music**. Bangkok: Odean Store.(in Thai)
- Khonglm, D. (2002). **Song Wai Khru**. Bangkok: Sema Dharma Publishing House. (in Thai)
- PhuKhaoThong, S. (1996). **Thai music and entrance to Thai music**. Bangkok: Mahidol University. (in Thai)
- Pakdeekham (2006). **Khmer loan dictionary in Thai language, the 55th anniversary of the establishment of the Thai-Cambodian diplomatic relations**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. (in Thai)

- Reungdej, P. (2005). **Khon Khon Theater (translated)**. Buriram Province: Winai Printing Factory (in Thai)
- Royal Society. (1997). **Thai Music Encyclopedia Kita - Orchestra Region** Bangkok: Printing Factory of Chulalongkorn University. (in Thai)
- Sowat, N. (1996). **The roles and duties of the music for worship in the Thai music teacher ceremony**. Master of Thesis, MA, Graduate School Mahidol University. (in Thai)
- Tramote, M. (1981). Art textbook 023 - Prof. 024 Thai music basics. Bangkok: Teachers Council of Ladprao. (in Thai)
- Tramote, M., Rattanawaraha, J. (1995). **Music: Cultural heritage and succession**. Document for academic conference In the auspicious occasion of the 50th Anniversary Celebration of the Throne; 20-21 January 1995. Bangkok: Cultural Studies Center, Faculty of Education, Chulalongkorn University, in collaboration with the College of Fine Arts Dramatic Arts. (in Thai)
- Thamviharn, S. (2002). **Thai Orchestra**. 3rd edition, Bangkok: Chulalongkorn University Printing Press. (in Thai)
- Wongtate, S. (1999). **Singing, dancing, music, special arts and culture**, 2nd edition, Bangkok: Company. (in Thai)
- Inthanin, P. (1993). **Thai music and dance**. Bangkok: Suviriyasan Ratchaburi Province. Thai identity broadcasting program on television and radio The Prime Minister. (in Thai)